

oldřich janoša

slovo i hudbu vnímám jako hlinu

PAVEL URBÁNEK, KAREL JANÍČEK
foto: TOMÁŠ MARTINEK, O. J.

počátku 80. let založil jeden z neoriginálnějších českých hudebních souborů Mozart

K. s velmi neobvyklým nástrojovým obsazením: dvanáctistrunná kytara a zpěv (O. J.),

harmonium a mandolína (Miloš Vojtěchovský) a saxofon (Jan Štolba). Později k nim

přibyl Emil Pospíšil s elektrickou kytarou. Mnoho tehdejších posluchačů dodnes pečli-

vě opatruje „pirátské“ záznamy z koncertů, na nichž Mozart K. překračoval hranice

mezi folkem, rockem, jazzem a hudební avantgardou.

přesně o něm ví. A stejně tak je to opačně: slova v textu už mají naprosto danou přesnou hudbu, kterou nikdo z lidí ještě nesložil, ale která je, ať už v obecném podvědomí, jak tomu můžeme říkat, nebo v našem vnímání, naprosto přesně daná. Texty samy o sobě nejsou na čtení, to už předpokládá velmi tolerantního čtenáře, který je ochoten něco překousnout. A pokud ty písničky zná, tak je další umění si je nezpívat. Což je téměř nemožné.

► *Trošku jsme zamluvili kolegy-folkaře. Jak jsi vnímal jejich odchod na konci 70. let? Nepřemýšlel jsi někdy o tom, že bys opustil toto slzavé údolí?*

Tehdy v Paříži, v roce 1973, jsem měl pocit, že bych tam měl zůstat. Ale měl jsem tady spoustu kamarádů a člověk to v letech, když je mladý, bere jinak. A taky jsem nevěděl, co mě v 80. letech čeká. Vrátil jsem se a potom už jsem o emigraci nepřemýšlel. Měl jsem sice problémy s StB, ale nikdy jsem nebyl vystaven takovým šíleným průserům jako jiní lidé. Měl jsem štěstí, protože já žádný hrdina nejsem. Dodnes jsem rád, že jsem tím prolezl, byť s odřenýma ušima. Vždycky to zůstalo u výslechů, ze kterých mohl jít člověk domů. Největší štěstí jsem měl v době, kdy zavřeli Plastiky. Bylo to asi řízením Božím, ale při domovní prohlídce materiály, které by mě do průseru dostaly naprosto definitivně, policajti záhadným způsobem vynechali. To by byl konec. Z toho bych se asi nevyhrabal a byl rád, kdyby mi tu emigraci nabídli.

► *V té době jsi udělal jeden zajímavý tah. Písničkáři bývají zpravidla sólisté, ale ty jsi jako jeden z mála dal dohromady kapelu. Co tě přimělo založit Mozart K.?*

Myslím, že to bylo širším hudebním myšlením, kytara mi nestačila. Možná je v některých skladbách slyšet, že to není jen „obyčejný“ doprovod, ale spíš pokus vybudovat skladbu, kde by mohly hrát rozmanité nástroje různé motivy. Mé hudební myšlení bylo

daleko barevnější a rozsáhlejší, než akustická kytara může obsáhnout. To byl asi největší impuls.

► *To byly nesmírně zajímavé koncerty, protože pokud si vzpomínám, tak u nás tehdy nikdo s harmoniem nevystupoval...*

Myslím, že k té volbě nástrojů vedla podobná hmatatelnost, kterou jsem prožíval u slova. Tón na mě působí taky jako hlína, je ještě tvárnější a ještě měkčí, ale zároveň pevně drží tvar. Dá se dokonale tvarovat v těch nejmenších jemnostech. Zvuk harmonia, ten požitek z hlubokých živočišných basů, to byla naprosto hmatatelná věc. Na tom, myslím, byla úplně postavena skladba Zářivý úplněk. Všechno to byla taková práce, řekl bych, na pomezí hudby. Někdo by řekl – právě o hudbě. Ale já jsem nebyl nikdy schopen pochopit hudbu přes teorii a historii. Slovo i hudbu vnímám jako hmotu, jako materii, se kterou člověk nakládá, které se dotýká, která mu klade odpor v tom smyslu, že může její povrch utvářet a tvarovat. Tomu jsem rozuměl a právě ta kapela, kde se k harmoniu přidal ještě saxofon, byl pro mě tehdy vrchol. Tyto nástroje mají schopnost všechno rozvibrovat. Důležité je, že jsou akustické, protože třeba elektrická kytara, která je na některých nahrávkách taky slyšet, všechno zplošťuje. Ty nahrávky jsou najednou strašně oříznuté, je to taková mrtvá voda. Já to neumím lépe pojmenovat než živá a mrtvá voda.

► *Ale i mrtvá voda má svůj význam...*

Ano, ale přítomnost mrtvé vody v hudbě ve mně vyvolává šílenou depresi. Věřím, že má svůj význam, ale já to nemůžu. Někdo jiný to třeba zas musí...

► *Zhruba v polovině 80. let tvé folkové období definitivně vystřídala minimalistická éra. Co bylo hlavním popudem? Poslouchal jsi americké minimalisty?*

No, první nahrávka Phila Glasse se ke mně dostala už koncem 60. let. To bylo nesmírně fascinující

a nepochopitelné zároveň. Člověk na to nebyl vůbec připravený a nemohl než konstatovat, že ho to fascinuje a neví proč. Ty repetice, nádherné ve své čistotě, to byla šílená síla. Pak jsem dostal od jednoho člověka z Francie kazety s gamelany. To bylo taky nepochopitelné, nicméně velmi blízké, i když zase z jiné strany. A jednou jsem dokonce slyšel gamelan v Parku Julia Fučíka, což už je teda nepochopitelné úplně! Asi to byla družba s ostrovem Bali. Byli to vesničani, šedesátiletý vesnický gamelan, a v Parku Julia Fučíka hráli v pusté hale pro indonéského vyslance, domácí politické zástupce, kteří tam do sebe u baru lámali pivo, a pak pro mě, kterého to zajímalo díky těm kazetám z Francie, a asi dva další lidi. To byly, myslím, ty podněty, co mě do minimalismu strčily. Já jsem tyhle věci dlouhé roky poslouchal a pronikal k tomu, co to vlastně je. Musel jsem to poslouchat a nevěděl, co s tím. A teprve postupem času ve spojení s ostatními životními hodnotami to asi nějak přišlo. To bylo asi nejdůležitější – pochopit, co to znamená i v ostatním životě.

► *Jak to strávili tví posluchači, kteří byli přece jen zvyklí na, dejme tomu, epické písničky? Zásadně se proměnila hudba, přešel jsi na lyriku... Jak to přijali?*

Přijali to nepřátelsky. Většina lidí odpadla, přestali chodit na koncerty. Předtím jsem mívával vyprodané sály. Ale díky zavedenému jménu a pověsti pár lidí vždycky přišlo, a tak jsem mohl vystupovat, jinak by si to člověk mohl hrát leda doma. I když, kdo ví, ty věci si chodí vlastními cestami. Ale třeba na festivalu v Lipnici mě prohvizdali jako jeden muž.

► *Jisté náznaky se ale dají objevit už ve starší skladbě Čekání. V ní je figura, která se neustále opakuje...*

Jo, ono se to už předtím objevovalo i v Mozart K., v posledním stadiu, na nahrávkách z posledních koncertů je to zřetelně slyšet. Jenže ti lidé, co se mnou tenkrát hráli, pro to neměli cit. Bylo nutné najít někoho, kdo se v této oblasti pohyboval. No a tak jsem začal hrát s Lubošem a Pavlem.

► *Co se pro tebe zásadním způsobem změnilo po roce 89? Našel sis novou inspiraci?*

Všechny věci, co jsem považoval za důležité, už přišly předtím. Jediné, co se teď začíná trochu měnit, je být cizincem ve vlastním městě. Taková záhadná nemožnost dotýkat se nové reality. V posledních letech mě oslovila etnická hudba. Tu jedinou poslouchám rád a hodně ovlivnila i mé současné hraní. Třeba takový Ali Farka Toure, ta lehkost hry na kytaru. Vše je pozitivní, uvolněné a přítom je tam zachován svět Afriky, magie a všechny ty složité rytmy.

► *Ještě by mě zajímalo, jestli to byl pražský Hotel Savoy, kde „...spirály na tapetách stojí...“?*

No jasně, na Pohořelci, a kdo ho navštívil, tak přesně ví, že ta písnička je naprosto došlůvná. Nedávno jsem potkal kamaráda, který mi vyprávěl, jak ji měli rádi lidé, co tehdy chodili na Parlěku (pozn. aut.: gymnázium stojící naproti přes ulici).

► *Tehdy ale ten hotel vypadal podstatně jinak než v současném stavu po rekonstrukci...*

Jednou v noci jsem šel kolem, a to byla felliniovská scéna. Světla ze všech stran a z celého hotelu zbyla jenom přední stěna. Pak k tomu dostavěli ten železobetonový zbytek.

► *Potěmkinovská fasáda a vnitřek umělá hmota...*

To je konec. Zůstala tahle písnička. Kdo tam chodil, ví, jak neuvěřitelné tam byly tapety. Ony sice byly mnohem starší, ale úplně to evokovalo LSD a 60. léta a mezi tím ještě zrcadla v bílé štukovaných rámech. I když lidé, co to vytvořili, to mysleli jinak. Myslím, že tam spousta lidí prožila strašně moc věcí.